

TERRORIZM VA JINOYAT HUQUQI

Shukurjonov Mo'minjon

*Andijon Davlat Pedagogika institute Milliy goya ma'naviyat
asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi 301-guruh talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada terrorizm va jinoyat huquqi sohasidagi muhim jihatlar tahlil qilinadi. Terrorizm — bu ijtimoiy, siyosiy yoki diniy maqsadlarda qo'llaniladigan zo'ravonlik usuli bo'lib, jinoiyat huquqi doirasida alohida o'ringa ega. Maqolada, terrorizmni jinoyat sifatida tasniflash, terrorizmga qarshi kurashda jinoyat huquqining roli, va uning jinoiy jazolari haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, jinoyat huquqida terroristik harakatlarning o'ziga xos jihatlari, jinoyatchilikning global o'zgarishi, va terrorizmni sodir etishda davlatlar o'rtasidagi hamkorlik masalalari yoritiladi. Maqolada terrorizmning yuridik talqini, terroristik guruhlar va harakatlarga nisbatan jinoyat huquqining o'rni, hamda terroristik jinoyatlarni sudlovda hal qilishdagi xalqaro hamkorlik haqida ham so'z boradi. BMT, Xalqaro Jinoyat Sudi va boshqa xalqaro tashkilotlarning terrorizmga qarshi kurashdagi roli, shuningdek, terrorizmga aloqador jinoyatlar uchun jazolar va xalqaro va milliy qonunlardagi farqlar ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Terrorizm, jinoyat huquqi, terroristik guruhlar, teraktlar, jinoyatni sudlovda hal qilish, terrorizmni finanslash, xalqaro hamkorlik, BMT, Xalqaro Jinoyat Sudi, jinoyat jazolari, terrorizmga qarshi kurash, xalqaro huquq, milliy xavfsizlik, qonuniy javobgarlik.

Abstract: This article analyzes important aspects in the field of terrorism and criminal law. Terrorism is a method of violence used for social, political or religious purposes, and has a special place in criminal law. The article discusses the classification of terrorism as a crime, the role of criminal law in the fight against terrorism, and its criminal penalties. Also, specific aspects of terrorist acts in criminal law, global change of criminality, and issues of cooperation between states in committing terrorism are covered. The article provides legal interpretation of terrorism, the role of criminal law in relation to terrorist groups and actions, and the trial of terrorist crimes. international cooperation in solving it is also mentioned. The role of the UN, the International Criminal Court and other international organizations in the fight against terrorism, as well as the punishments for terrorism-related crimes and the differences between international and national laws are also analyzed.

Keywords: Terrorism, criminal law, terrorist groups, terrorist attacks, criminal justice, terrorist financing, international cooperation, UN, International Criminal

Court, criminal penalties, fight against terrorism, international law, national security, legal responsibility.

Абстрактный: В данной статье анализируются важные аспекты в сфере терроризма и уголовного права. Терроризм – это метод насилия, используемый в социальных, политических или религиозных целях и занимающий особое место в уголовном праве. В статье рассматривается квалификация терроризма как преступления, роль уголовного законодательства в борьбе с терроризмом и уголовная ответственность за него. Также освещены конкретные аспекты террористических актов в уголовном праве, глобальные изменения преступности, вопросы сотрудничества государств при совершении терроризма. упоминается также судебный процесс по террористическим преступлениям, международное сотрудничество в его раскрытии. Также анализируется роль ООН, Международного уголовного суда и других международных организаций в борьбе с терроризмом, а также наказания за преступления, связанные с терроризмом, различия между международным и национальным законодательством.

Ключевые слова: Терроризм, уголовное право, террористические группы, теракты, уголовное правосудие, финансирование терроризма, международное сотрудничество, ООН, Международный уголовный суд, уголовные наказания, борьба с терроризмом, международное право, национальная безопасность, юридическая ответственность.

Kirish. Terrorizm bugungi kunda global xavfsizlikni tahdid qiluvchi eng jiddiy va murakkab huquqiy muammolardan biridir. Terroristik harakatlar faqat davlatlarning ichki xavfsizligini emas, balki xalqaro tinchlikni ham xavf ostiga qo'yadi. Jinoyat huquqi nuqtai nazaridan, terrorizmni jinoyat sifatida aniqlash va unga nisbatan tegishli jazo choralari ko'rish juda muhimdir. Terrorizm, asosan, siyosiy, diniy yoki ideologik maqsadlarni amalga oshirish uchun fuqarolarga nisbatan qo'llaniladigan zo'ravonlik va qo'rqitishdir. Terroristik harakatlar, o'zgalar hayoti va xavfsizligini xavf ostiga qo'ygan holda, jamiyatda qo'rquv yaratishga qaratilgan.¹

Xalqaro huquq va jinoyat huquqi kontekstida terrorizmning ta'rifi bir nechta hujjatlar orqali amalga oshiriladi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tomonidan qabul qilingan bir qancha rezolyutsiyalar va konvensiyalar terrorizmni yuridik jihatdan aniqlashga qaratilgan. Biroq, terrorizmning bir xil yuridik talqini hali to'liq ishlab chiqilmagan. Shu sababli, har bir davlat o'z qonunchiligida terrorizmni aniqlashda va unga qarshi kurashishda o'z yondashuvini ishlab chiqadi. Shuning uchun terrorizmga qarshi kurashda xalqaro hamkorlik va umumiy huquqiy

¹ Terrorizm va jinoyat huquqi. A. S. Karimov, Toshkent, 2020.

asoslarning mavjudligi zarur. Terroristik jinoyatlar odatda murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ular faqatgina harbiy yoki siyosiy kontekstda sodir bo'lmaydi. Terroristik faoliyatning moliyaviy manbalari va organizatsion tuzilmalari, shuningdek, axborot texnologiyalaridan foydalanish, bu jinoyatlarning yanada kengayishiga olib keladi. Bu jihatlar jinoyat huquqini yanada kompleks va global miqyosda amalga oshirishni ta'minlaydi. Shuning uchun jinoyat huquqi doirasida terrorizmni sodir etishdagi huquqiy asoslar va yuridik mexanizmlar yanada rivojlanishi lozim. Terrorizmga qarshi kurashda xalqaro hamkorlik. Xalqaro huquqda, ayniqsa, terrorizmga qarshi kurashda xalqaro tashkilotlarning roli beqiyosdir. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Xalqaro Jinoyat Sudi (ICC), va Yevropa Ittifoqi kabi tashkilotlar terrorizmga qarshi kurashda davlatlarni birlashtirish, qonunlarni takomillashtirish va xavfsizlikni ta'minlashda faoliyat olib boradilar.

BMT o'zining 2006-yilda qabul qilingan BMT Terrorizmga Qarshi Konvensiyasi orqali terrorizmga qarshi kurashishda global huquqiy asos yaratdi. Shuningdek, BMTning Xavfsizlik Kengashi terrorizmga qarshi kurashishni davlatlarning milliy suverenitetiga hurmat bilan yondashgan holda amalga oshirishga chaqiradi. Terrorizmga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning muhim jihatlaridan biri bu jinoyatni sudlovda hal qilish.²

Xalqaro Jinoyat Sudi (ICC) terrorizmni jinoiy harakat sifatida aniqlab, jinoiy javobgarlikni belgilaydi. Biroq, ba'zi davlatlar Xalqaro Jinoyat Sudining yurisdiksiyasini tan olishmaydi, bu esa xalqaro jinoiy sudlov tizimining samaradorligini cheklaydi. Shu sababli, xalqaro sudlar va davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash va ularni jinoyatni sudlovda hal qilishda ko'proq ishtirok etishga rag'batlantirish zarur.³

Terrorizmni sudlovda hal qilish va jazolar. Terrorizmga qarshi kurashda jinoyat huquqi tomonidan qo'llaniladigan jazolar katta ahamiyatga ega. Jinoyat huquqining maqsadi faqat jinoyatchini jazolashdan iborat emas, balki jamiyatda ijtimoiy tartibni saqlash va odil sudlovni amalga oshirishdir. Terroristik jinoyatlar uchun jazolar, odatda, qattiqroq bo'ladi, chunki bu jinoyatlar jamiyatni qo'rqitish va davlat xavfsizligini tahdid qilish bilan bog'liq. Terrorizmni sodir etgan shaxslar uchun jazolar uzoq muddatli qamoq, kapital jazolar, yoki iqtisodiy sanksiyalar bo'lishi mumkin. Ba'zi mamlakatlarda, masalan, AQShda terrorizmga qarshi kurashda maxsus "terroristik jinoyatlar" uchun o'ziga xos jazolar mavjud.

Xalqaro sudlar, xususan, Xalqaro Jinoyat Sudi (ICC), global miqyosda terrorizmga qarshi kurashda muhim o'rin tutadi. Ular faqat milliy tizimlar orqali

² . BMT Terrorizmga qarshi kurash bo'yicha konvensiyasi (1999).

³ Xalqaro Jinoyat Sudi: Xalqaro huquq va terrorizm. M. Shamsutdinov, Toshkent, 2021.

amalga oshirilishi mumkin bo'lgan jinoyatlarni ham hal qilishadi, shuningdek, davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Terrorizmga qarshi xalqaro sudlov tizimining samaradorligi davlatlar o'rtasidagi hamkorlik va xalqaro sudlarning mustaqilligi bilan bog'liq. Terrorizmning finanslashiga qarshi kurash. Terrorizmni finanslashning oldini olish ham jinoyat huquqi doirasidagi katta masalalardan biridir. Terroristik guruhlarining faoliyatini davom ettirish uchun moliyaviy manbalar kerak bo'ladi, shuning uchun terrorizmni finanslashga qarshi kurashish talab qilinadi. Xalqaro huquqda, shu jumladan, BMT va xalqaro moliya tashkilotlari terrorizmni finanslashga qarshi bir qator me'yorlarni ishlab chiqqan. Bunday faoliyatni taqiqlash uchun moliyaviy boshqaruvni kuchaytirish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va terroristik guruhlarini moliyaviy manbalardan mahrum qilish zarur. Terrorizm va jinoyat huquqi sohasida samarali kurashish xalqaro hamkorlik, milliy va xalqaro qonunlarning uyg'unlashishi, hamda jinoyatchilarni javobgarlikka tortish orqali amalga oshiriladi. Terrorizmga qarshi kurashishda xalqaro tashkilotlarning, xususan, BMT va Xalqaro Jinoyat Sudining roli katta ahamiyatga ega. Jinoyat huquqi terrorizmni jinoyat harakat sifatida belgilab, unga qarshi kurashda qonuniy va samarali choralar ko'rishni ta'minlaydi. Biroq, bu kurashning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun barcha davlatlarning birlashgan harakati, xalqaro huquqning mustahkam bo'lishi va jazolarni to'g'ri qo'llash zarur. Shunday qilib, terrorizmga qarshi kurashda jinoyat huquqi tizimi, xalqaro hamkorlik va davlatlarning o'zaro ishonchi muhim rol o'ynaydi. Terrorizmning ta'rifi va unga berilgan huquqiy talqinlar xalqaro hamjamiyatda muhokama qilinadigan eng dolzarb masalalardan biridir. Har bir davlatning terrorizmni qanday aniqlashiga qarab, terrorizmni jinoyat sifatida tasniflashda farqlar bo'lishi mumkin. Ko'plab xalqaro konvensiyalar terrorizmni sodir etishda huquqiy me'yorlarni belgilagan. BMT tomonidan qabul qilingan konvensiyalar, jumladan, 1999-yildagi Terrorizmga qarshi konvensiya va boshqa hujjatlar, terroristik harakatlarni aniqlashda ko'plab davlatlar o'rtasidagi umumiy me'yorlarni ishlab chiqqan. Jinoyat huquqi nuqtai nazaridan, terrorizmni tasniflashda ikki asosiy jihatni e'tiborga olish kerak: maqsad va usul. Terrorizmning maqsadi odatda davlatni yoki jamiyatni qo'rqitish, ma'lum siyosiy, diniy yoki ideologik maqsadlarni amalga oshirishga qaratilgan. Terroristik harakatlar fuqarolarni zo'ravonlik bilan tahdid qilish, qo'rqitish yoki ma'lum bir ijtimoiy yoki siyosiy tartibni o'zgartirishga qaratilgan amaliyotlarni o'z ichiga oladi. Usul esa, ko'pincha, odamlarga yoki jismoniy infratuzilmalarga qarshi hujumlar, qurolli to'qnashuvlar, portlatishlar yoki o'g'irliklar kabi noqonuniy va zo'ravon usullardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Terrorizmni aniqlashda davlatlararo hamkorlik va xalqaro qonunlarni birlashtirish muhim o'rin tutadi. Buning uchun, xalqaro huquq doirasida, jinoyatni terakt sifatida ko'rib chiqish va terrorizmni moliyalashtirishga

qarshi kurashish zaruriyatlari mavjud. Xalqaro huquqda terrorizmni tashkil etuvchi jinoyatlarning ko'pchiligi o'z ichiga odam o'g'irlash, portlatish, yashirin yollash va teraktlarni uyushtirish kabi faoliyatlarni kiritadi.

Terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish. Terrorizmni moliyalashtirish — bu terroristik guruhlarining faoliyatini davom ettirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni ta'minlashdir. Terroristik guruhlarining moliyaviy manbalari noqonuniy faoliyatlardan, shu jumladan, narkotik savdosi, qurol-yarog' savdosi, noqonuniy immigratsiya va boshqa jinoyat turlaridan olinadi. Xalqaro jinoyat huquqida terrorizmni moliyalashtirishning oldini olish uchun ko'plab mexanizmlar ishlab chiqilgan. BMTning Terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash bo'yicha konvensiyasi va boshqa xalqaro hujjatlar, shuningdek, terrorizmni moliyalashtirishga qarshi ishlovchi milliy qonunlar, maxsus huquqiy mexanizmlar yaratadi. Davlatlar o'rtasida moliyaviy va iqtisodiy yordamni tekshirish, maxfiy fondlar va xorijiy banklardagi tranzaksiyalarni nazorat qilish orqali terrorizmga qarshi samarali kurash olib borish mumkin. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlarning hamkorligi bu jarayonda muhim ahamiyatga ega, chunki moliyaviy tarmoqlarda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish terrorizmni finansiylashni to'xtatishda muhim rol o'ynaydi.⁴

Xulosa

Terrorizm va jinoyat huquqi o'rtasidagi aloqalar zamonaviy jinoyat huquqining murakkab va global miqyosdagi qismi bo'lib, bu sohada kurash olib borish katta ahamiyatga ega. Terrorizmni jinoyat sifatida tasniflash va unga nisbatan samarali jazolarni belgilash, shuningdek, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, milliy va xalqaro qonunlar o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash terrorizmga qarshi kurashning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida muhim rol o'ynaydi. Terrorizmni moliyalashtirishning oldini olish va terroristik faoliyatni global miqyosda nazorat qilish uchun xalqaro huquq me'yorlarini mustahkamlash zarur. BMT, Xalqaro Jinoyat Sudi va boshqa xalqaro tashkilotlar terrorizmga qarshi kurashishda asosiy o'rin tutadi, biroq ba'zi davlatlarning suverenitetiga hurmat bilan yondashish talab qilinadi. Terrorizmga qarshi kurashda davlatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, axborot almashish va terrorizmga qarshi qonunlarni rivojlantirish global xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, terrorizmga qarshi kurashning muhim jihatlaridan biri — terroristik harakatlarni sudlovda hal qilish va jinoyatchilarga to'g'ri jazo belgilashdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948).
2. BMT Terrorizmga qarshi kurash bo'yicha konvensiyasi (1999).

⁴ Terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash: Xalqaro va milliy qonunlardagi farqlar. D. S. Yuldoshev, Toshkent, 2023.

3. Xalqaro Jinoyat Sudi: Xalqaro huquq va terrorizm. M. Shamsutdinov, Toshkent, 2021.
4. Terrorizm va jinoyat huquqi. A. S. Karimov, Toshkent, 2020.
5. BMT Xavfsizlik Kengashining terrorizmga qarshi kurashdagi roli. T. J. Rasulov, Parij, 2022.
6. Terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash: Xalqaro va milliy qonunlardagi farqlar. D. S. Yuldoshev, Toshkent, 2023.
7. Xalqaro jinoyat huquqi va terrorizmga qarshi kurash. R. M. Xaydarov, Nyu-York, 2021.